

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник керівника
(професор з науково-педагогічної роботи)

Микола АФАНАСЬЄВ

Країнознавство
робоча програма навчальної дисципліни

Галузь знань *29 «Міжнародні відносини»*
Спеціальність *291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»*
Освітній рівень *перший (бакалаврський)*
Освітня програма *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*

Вид дисципліни *базова*
Мова викладання, навчання та оцінювання *українська*

Завідувач кафедри
міжнародного бізнесу та економічного аналізу

Ірина ОТЕНКО

Харків
2020

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри *міжнародного бізнесу та економічного аналізу*

Протокол № 1 від 25.08.2020 р.

Розробник:

Булкіна Ірина Анатоліївна, к.е.н., доц. кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу.

**Лист оновлення та перезатвердження
робочої програми навчальної дисципліни**

Навчальний рік	Дата засідання кафедри – розробника РПНД	Номер протоколу	Підпис завідувача кафедри

Анотація навчальної дисципліни

Початок ХХІ ст. ознаменувався динамічними перетвореннями у світі, пов'язаними із загостренням боротьби між протилежними тенденціями розвитку суспільства. З одного боку, поширюються глобалізаційні процеси, які охоплюють усі сфери людської діяльності, розвиваються процеси міжнародної інтеграції. З іншого - наростають локалізаційні дезінтеграційні процеси, які, як це не парадоксально, відбуваються паралельно з глобалізацією та інтеграцією. Саме у царині єдності й боротьби цих протилежностей і проходить розвиток країн у наш час. У такому контексті навчальна дисципліна «Країнознавство» виступає як один з провідних у цілісному розумінні процесів, які відбуваються у сучасному світі.

Мета навчальної дисципліни полягає у формуванні у студентів цілісного уявлення про основні етапи, напрями, динаміку і особливості регіонального розвитку країн світу; створення методологічної основи у вивченні територіальної організації господарського життя суспільства, закономірностей процесу формування і функціонування соціально-економічної системи регіону з урахуванням геополітичних, історичних, демографічних, національних, релігійних, екологічних, політико-правових, природно-ресурсних особливостей регіону.

Навчальна дисципліна «Країнознавство» належить до базових навчальних дисциплін професійного циклу.

Характеристика навчальної дисципліни

Курс	1
Семестр	2
Кількість кредитів ECTS	5
Форма підсумкового контролю	Екзамен

Структурно-логічна схема вивчення дисципліни

Пререквізити	Постреквізити
Основи економіки	Теорія міжнародних відносин
	Міжнародні відносини та світова політика
	Міжнародні організації

Компетентності та результати навчання за дисципліною

Компетентності	Результати навчання
Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин та регіональних студій.	Здійснювати опис та аналіз міжнародної ситуації, збирати з різних джерел необхідну для цього інформацію про міжнародні зовнішньополітичні події та процеси.
Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.	Знати та розуміти природу міжнародних відносин та регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.
Здатність аналізувати структуру та динаміку міжнародних суспільних комунікацій, виявляти їх вплив на міжнародну систему, державні та суспільні інститути.	Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.	Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.
Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів та місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем.	Знати природу та механізми міжнародних комунікацій.
Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	

Програма навчальної дисципліни

Змістовний модуль 1.

Основи країнознавчих досліджень та особливості розвитку країн світу

Тема 1. Методологічні основи країнознавчих досліджень

1.1. *Поняття про країнознавство.* Об'єкт і предмет країнознавства. Закономірності та принципи країнознавства.

1.2. *Компаративний аналіз понять «держава» та «країна».*

1.3. *Основні поняття та терміни систематизації.* Регіоналізація країн світу в країнознавстві. Класифікація країн світу за площею, чисельністю населення. Форми державного правління та устрою. Типи країн.

Тема 2. Геополітика, геостратегія та міжнародні організації

2.1. *Простір та територія в країнознавстві, соціально-економічний простір.* Властивості території. Склад території країн. Внутрішній поділ країн.

2.2. *Теоретичні підходи у геостратегії та геополітиці.* Джерела геополітики. Цивілізаційний підхід. Воєнно-стратегічний підхід. Концепція географічного детермінізму. Сучасні геополітичні та гео економічні регіону світу.

2.3. *Міжнародні організації.* Політичні міждержавні утворення. Економічні міждержавні утворення. Культурні міждержавні утворення. Регіональне співробітництво. Історія створення перших ТНК. Сфери економіки, в яких зосереджена більшість ТНК. Рейтинг найбільших ТНК, які мають значний економічний вплив у світі.

Тема 3. Країни Європи: особливості та розвиток, міжнародне партнерство

3.1. *Економіка та розвиток ключових країн Європи.* Основні проблеми країн Європи та їх вплив на економіку.

3.2. *Європейський Союз.* Мета створення, політичний устрій, інститути та компетенції ЄС. Держави-члени ЄС. Перспективи зміни масштабів ЄС. Розвиток та особливості країн, які не входять в ЄС.

3.3. *Міжнародне партнерство ЄС: сутність, пріоритетні напрями та перспективи.*

Тема 4. Країни Азії: особливості та розвиток, міжнародне партнерство

4.1. *Основні геополітичні регіони Азії.* Азіатське «економічне диво». Країни-лідери Азії. Економічний та інноваційний розвиток країн Азіатського тигру. Вплив Азіатського тигру на світову економіку та НТП. Інноваційна політика.

4.2. *Розвиток регіонів Азії.* Країни Близького Сходу: особливості розвитку та економічного зростання. Країни Центральної Азії: особливості географічного положення та його впливу на вибір векторів економіко-політичного співробітництва. Східна Азія: особливості

та причини успішного розвитку. Китай та його перспективи економічного лідерства у світі. Економічний протекторат США в країнах Східної Азії. Країни Південно-Східної Азії: економічна спеціалізація; соціальні фактори розвитку. Південна Азія: співвідношення соціального колапсу та економічного успіху.

Тема 5. Країни Африки: особливості та розвиток, міжнародне партнерство

5.1. *Особливості соціально-економічного розвитку країн Африки.* Соціальні та економічні проблеми регіонів. Національні стратегії соціального захисту. Інноваційні механізми фінансування соціальної сфери.

5.2. *Перспективи розвитку країн Африки.* Особливості стрімкого розвитку ПАР, Руанди та Нігерії. Африканський союз: місія та завдання створення об'єднань, напрями діяльності, світове значення та вплив об'єднань Африки.

Тема 6. Країни Північної та Латинської Америки: особливості та розвиток, міжнародне партнерство

6.1. *Історичні, соціальні, культурні та географічні особливості Північної Америки.* Фінансова та політична система США. Роль США у формуванні політико-економічного клімату у світі. Зовнішньоекономічні зв'язки та експортно-імпортна діяльність США. Особливості політичного устрою Канади. Партнерські відносини Канади у світовому просторі. Членство в міжнародних організаціях.

6.2. *Історичні, соціальні, культурні та географічні особливості Латинської Америки.* Склад країн Латинської Америки. Потенціал та перспективи розвитку країн Латинської Америки. Бразилія і БРІКС. Латинська Америка в сучасних міжнародних відносинах. Вплив країн Латинської Америки на економіку світу.

Тема 7. Російська Федерація: особливості та розвиток, міжнародне партнерство

7.1. *Історичні, соціальні, культурні, географічні та економічні особливості Російській Федерації.* Міжнародне партнерство: політичний та економічний вектори, проблеми та перспективи.

Тема 8. Країни Австралії та Океанії: особливості та розвиток, міжнародне партнерство

8.1. *Австралія та Нова Зеландія, держави та залежні території Океанії.* Ізольованість країн Австралії та Океанії: перевага чи недолік. Вплив природно-географічних особливостей на економіку країн регіону.

8.2. *Регіональні об'єднання та міжнародні відносини.* Австралійський союз. Країни Австралії та Океанії в сучасних міжнародних відносинах.

Перелік практичних (семінарських) занять, а також питань та завдань до самостійної роботи наведено у таблиці «Рейтинг-план навчальної дисципліни».

Методи навчання та викладання

Серед методів навчання, спрямованих на активізацію та стимулювання навчально-пізнавальної діяльності здобувачів вищої освіти використовуються: проблемні лекції, міні-лекції, дискусії, презентації, робота в малих групах, індивідуальна дослідницька робота під час виконання індивідуального завдання.

Порядок оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів вивчення навчальної дисципліни «Країнознавство» здійснюється за накопичувальною (100-бальною) системою оцінювання.

Оцінювання здійснюється за такими видами контролю:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту отримати допуск до екзамену – 35 балів);

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі екзамену,

Поточний контроль включає оцінювання роботи студентів під час:

лекцій:

активна робота на парі (1 бал за кожне заняття) за умови відповіді студентом на поставлені викладачем питання під час фронтального опитування (або проходження тестування в ПНС за умови дистанційного навчання), які свідчать про ступінь засвоєння лекційного матеріалу. Загальна кількість балів 16.

практичних та семінарських занять:

загальна кількість практичних робіт – 8. Усі роботи оцінюються максимум по 2 бали.

Максимальна оцінка ставиться за виконання всіх завдань. За кожне невиконане в становлений термін завдання оцінка знижується на 1 бал. Максимальна кількість балів за усі практичні роботи становить 16 балів.

поточна контрольна робота, максимально оцінюється в 4 бали. Це тестова контрольна робота, яка виконується в ПНС і містить 10 тестів та 1 відкрите питання, яке включає два підпункти. Правильна відповідь на кожен з тестів оцінюється в 0,2 бали, відкрите питання оцінюється в 2 бали (по 1 балу за кожну правильну відповідь на підпункт). Максимальна кількість балів за усі поточні контрольні роботи становить 12 балів.

самотійної роботи:

есе. Максимальна оцінка: 6 балів, яка може бути отримана за написання роботи, розміщеної в ПНС;

індивідуальне завдання. Виконується у формі презентації, що має бути виконана в середовищі PowerPoint. Максимальна оцінка ставиться за умови наявності не менше, ніж 15 слайдів, які у повній мірі розкривають зміст її теми, попередньо узгодженні з лектором, а також відповідного представлення матеріалів презентації на лекції та обговорення студентами і викладачем (на форумі в ПНС чи онлайн-конференції за умов дистанційного навчання). Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання становить 10 балів.

Підсумковий контроль:

Формою підсумкового контролю є екзамен. Результат семестрового екзамену оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у відповідній графі екзаменаційної «Відомості обліку успішності».

Здобувача вищої освіти слід **вважати атестованим**, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкового/семестрового контролю, дорівнює або перевищує 60. Максимально можлива кількість балів за залік – 100 балів.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується з урахуванням балів, отриманих під час поточного контролю за накопичувальною системою та результатів екзамену. Сумарний результат у балах за семестр складає: "60 і більше балів – зараховано", "59 і менше балів – не зараховано" та заноситься у залікову "Відомість обліку успішності" навчальної дисципліни.

Виставлення підсумкової оцінки здійснюється за шкалою, наведено в таблиці "Шкала оцінювання: національна та ЄКТС".

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C		
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E		не зараховано
35 – 59	FX	незадовільно	

Форми оцінювання та розподіл балів наведено у таблиці "Рейтинг-план навчальної дисципліни".

Рейтинг-план навчальної дисципліни

Тема	Форми та види навчання		Форми оцінювання	Мак бал
1	2		3	4
Тема 1. Методологічні основи країнознавчих досліджень	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 1.1. Поняття про країнознавство. 1.2. Компаративний аналіз понять «держава» та «країна». 1.3. Основні поняття та терміни систематизації.	Активна робота на парі	1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питаннями: 1. Форми державного правління та устрою. 2. Типи країн.	Перевірка домашніх завдань	
Тема 2. Геополітика, геостратегія та міжнародні організації	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питаннями: 2.1. Простір та територія в країнознавстві, соціально-економічний простір. 2.2. Теоретичні підходи у геостратегії та геополітиці. 2.3. Міжнародні організації	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1
	Практичне заняття	Практичне заняття: Аналіз діяльності найбільших міжнародних організацій світу	Активна робота на парі	2
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питаннями: 1. Регіональне співробітництво. 2. Історія створення перших ТНК. 3. Сфери економіки, в яких зосереджена більшість ТНК. 4. Рейтинг найбільших ТНК, які мають значний економічний вплив у світі	Перевірка домашніх завдань	-
Тема 3. Країни Європи: особливості та розвиток	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питанням: 3.1. Економіка та розвиток ключових країн Європи.	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1
	Лекція	Лекція за питанням: 3.2. Європейський Союз.	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1
	Практичне заняття	Практичне заняття: Аналіз сучасного стану країн Європи (економіка, демографія, технологія)	Активна робота на парі	2
	Лекція	Лекція за питанням: 3.3. Міжнародне партнерство ЄС: сутність, пріоритетні напрями та перспективи.	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1
	<i>Самостійна робота</i>			
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питаннями: 1. Зв'язки та міжнародна політика України. 2. Взаємодія Україна-ЄС: сутність, особливості та перспективи.	Перевірка домашніх завдань	-
	<i>Аудиторна робота</i>			
	Лекція	Лекція за питанням: 4.1. Основні економічні регіони Азії	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1

1	2	3	4	
Тема 4. Країни Азії: особливості та розвиток, міжнародне партнерство	Практичне заняття:	Практичне заняття: Формування рейтингу найбільших азіатських компаній, що впливають на світовий ринок	Активна робота на парі	2
			Письмова контрольна робота	4
	Лекція	Лекція за питанням: 4.2. Розвиток регіонів Азії.	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1
	Лекція	Лекція за питанням: 4.3. Особливості правового, організаційного забезпечення бізнесу в країнах Азії	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1
	Практичне заняття	Практичне заняття: Особливості розвитку та бізнес-середовища азіатських країн	Активна робота на парі	2
	Самостійна робота			
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питаннями: 1. Вплив Азіатського тигру на світову економіку та НТП. 2. Економічний протекторат США в країнах Східної Азії.		Перевірка домашніх завдань	-
Тема 5. Країни Африки: особливості та розвиток, міжнародне партнерство	Аудиторна робота			
	Лекція	Міні-лекція: 5.1. Особливості соціально-економічного розвитку країн Африки.	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1
	Лекція	Проблемна лекція: 5.2. Перспективи розвитку країн Африки	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1
	Практичне заняття	Практичне заняття: Аналіз особливостей розвитку країн Африки та їх вплив на міжнародні відносини країни.	Активна робота на парі	2
Самостійна робота				
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питаннями: 1. Африканський союз та Африканський банк розвитку: місія та завдання створення об'єднань, напрями діяльності, світове значення та вплив об'єднань Африки.		Перевірка домашніх завдань	-
Тема 6. Країни Північної та Латинської Америки: особливості та розвиток, міжнародне партнерство	Аудиторна робота			
	Лекція	Лекція за питанням: 6.1. Історичні, соціальні, культурні та географічні особливості Північної Америки.	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1
	Лекція	Лекція за питанням: 6.2. Історичні, соціальні, культурні та географічні особливості Латинської Америки.	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1
	Практичне заняття	Практичне заняття: Порівняльний аналіз діяльності найбільших американської транснаціональних корпорацій, які впливають на міжнародні відносини	Активна робота на парі	2
Письмова контрольна робота			4	
Лекція	Лекція за питанням: 6.2. Історичні, соціальні, культурні та географічні особливості Латинської Америки.	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1	

1	2	3	4	5
		Самостійна робота		
	Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питаннями: 1. Відносини США-Канада, Канада-Великобританія. 2. Вплив національних та культурних особливостей країн Латинської Америки на ділову комунікацій	Перевірка домашніх завдань	–
Тема 7. Російська Федерація: особливості та розвиток, міжнародне партнерство		Аудиторна робота		
	Лекція	Лекція за питанням: 7.1. Історичні, соціальні, культурні, географічні та економічні особливості Російській Федерації.	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1
	Практичне заняття	Практичне заняття: Аналіз особливостей розвитку РФ та їх вплив на міжнародні відносини країни.	Активна робота на парі	2
	Лекція	Лекція за питанням: 7.1. Історичні, соціальні, культурні, географічні та економічні особливості Російській Федерації.	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1
			Індивідуальне завдання	10
		Самостійна робота		
Питання та завдання до самостійного опрацювання	Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питанням: 1. Вплив міжнародних санкцій на економіку та політику РФ. Підготовка індивідуального завдання.	Перевірка домашніх завдань	-	
Тема 8. Країни Австралії та Океанії : особливості та роз-виток, міжнародне партнерство		Аудиторна робота		
	Лекція	Лекція за питаннями: 8.1. Австралія та Нова Зеландія, держави та залежні території Океанії. 8.2. Регіональні об'єднання та міжнародні відносини.	Активна робота на парі, фронтальне опитування	1
	Практичне заняття	Практичне заняття: Аналіз особливостей розвитку країн Австралії та Океанії та їх вплив на міжнародні відносини країн.	Активна робота на парі	2
			Письмова контрольна робота	4
			Есе	6
		Самостійна робота		
	Вивчення лекційного матеріалу, матеріалів сайту персональних навчальних систем за питанням: 1. Аналіз особливостей економічного та політичного розвитку країн Австралії та Океанії. Написання есе.	Перевірка домашніх завдань	-	
Екзамен				40

Рекомендована література

Основна

1. Опорний конспект лекцій з дисципліни «Країнознавство» – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=5580>
2. Країнознавство: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Авт. кол.: Головченко В.І., Дорошко М.С., Ігнат'єв П.М., Кравчук О.А., Кривонос Р.А., Крижанівський В.П., Сербіна Н.Ф.; за заг. ред. Крижанівського В.П., Головченка В.І. - К.: ВПЦ "Київський університет", 2008. - 658 с.
3. Мальська М. П., Країнознавство: теорія та практика. Підручник. / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк, Ю. С. Занько, Н. М. Ганич - К.: Центр учбової літератури, 2012. - 528 с.
4. Мальська М. П. Теоретичні основи країнознавства: підручник / М.П. Мальська, Н. В. Антонюк, Ю. С. Занько, Н. М. Ганич. - К.: Знання. 2011.-326 с.
5. Масляк П.О. Країнознавство: підручник. - 2-ге вид., випр. / П. О. Масляк - К.: Знання, 2008. - 292 с.
6. Ровенчак І. І., Мамчур О. І. Географічне країнознавство : навчально-методичний посібник. / І І. Ровенчак, О. І.Мамчур - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. - 106 с.

Додаткова

7. Афанасьєв О.Є. Політико-географічний простір сучасного світу: Довідник. - К.: Шкільний світ, 2010. - 128 с.
8. Безуглий В.В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн: навч. посіб. / В.В. Безуглий. - К.: Академія, 2007. - 704 с.
9. Будз М.Д. Короткий довідник з комплексного країнознавства (методика країнознавчих досліджень, основні поняття та визначення, країни, персоналії). 2-е вид / М.Д. Будз, В. О. Мартинюк, Р. М. Постолюк, С. С. Троян. - К.: ПП Самборський, 2002. -255 с.
10. Європейський Союз: економіка, політика, право енциклопедичний словник / редкол.: В.В. Копійка, О.І.Шнирков, В.І.Муравйов та ін. - К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. - 368 с.
11. Ігнат'єв П.М. Країни Азії: особливості культури та побуту / П.М. Ігнат'єв. - Чернівці: Книги - ХХІ, 2011. - 340 с.
12. Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу: навч. посібн. - К.: Знання, 2013.- 677 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

13. Сайт персональних навчальних систем ХНЕУ ім. С. Кузнеця. Дисципліна «Країнознавство» – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://pns.hneu.edu.ua/course/view.php?id=5580>
14. Веб-портал Українського національного інформаційного агентства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svit.ukrinform.ua/>
15. Інформаційно-пошукова система, пристосована для пошуку інформації про країни світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.geonames.de/cous.html>.
16. Інформаційно-пошукова система законодавчих і нормативних документів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
17. Матеріали ЄС і Ради Європи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.isi.gov.uk
18. Офіційний сайт Європейського Союзу (ЄС) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.euroa.eu.com
19. Офіційний сайт Міжнародної групи аналізу конфліктів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.intl-crisis-group.org
20. Офіційний сайт Міністерства закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua>

21. Офіційний сайт ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.un.org
22. Офіційний сайт Світового Банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org
23. Офіційний сайт Центру аналізу подій в Центральній Азії та Закавказзі Університету імені Джона Хопкінса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.casianalyst.org
24. Офіційний сайт Центру політичних та соціальних студій Центральної Азії та Закавказзя [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ca-c.org
25. Офіційний сайт Центру Україно-Африканських досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cuar.in.ua/cuar/main>.
26. Офіційний сайт ЮНЕСКО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unesco.org